

1 Mitä lakitermi "lapsen huolto" käytännössä tarkoittaa? Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen huoltajalla on?

Vanhemmat ovat lapsen huoltajia tämän täysi-ikäisyyteen saakka.

Huoltajuudella tarkoitetaan vanhempien oikeutta ja velvollisuutta huolehtia lapsesta ja tämän omaisuudesta sekä edustaa lasta tämän henkilö- ja varallisuussuhteita koskevilla asioissa.

Lapsesta huolehtimisella tarkoitetaan lapsen hoitamista, valvontaa ja oikeutta päättää hänen asuinpaikastaan.

Lapsen hoidolla tarkoitetaan hänen elatustaan, toisin sanoen ruoan, vaatteiden, asunnon ja terveydenhoidon sekä huolenpidon tarjoamista sekä koulutuksesta ja kasvatuksesta huolehtimista (eli henkisen ja fyysisen kehityksen turvaamista lapsen persoonallisuus, kyvyt ja etu mahdollisimman hyvin huomioon ottaen sekä lapsen valmistamista yhteiskunnallisesti hyödylliseen työhön).

Lapsen valvonnalla tarkoitetaan lapsen turvallisuudesta huolehtimista ja ulkopuolisilta vaaroilta suojelemista. Lapsen asuinpaikan valintaa koskevalla oikeudella tarkoitetaan lapsen maantieteellisen asuinpaikan valintaa sekä asumismuodon valintaa.

Lapsen omaisuudesta huolehtimisella tarkoitetaan lapsen omaisuuden säilyttämistä ja käyttämistä sen suojelemiseksi ja arvon lisäämiseksi.

2 Kuka lapsen huoltaja yleensä on?

Yhdessä asuvat vanhemmat toimivat yhdessä lapsen huoltajina. Myös vanhemmat, jotka ovat eronneet, jakavat edelleen yhteishuoltajuuden. Vanhempi, jonka luona lapsi asuu, vastaa lapsen hoidosta ja valvonnasta. Vanhemmat päättävät yhdessä asioista, jotka voivat vaikuttaa merkittävästi lapsen kehitykseen.

3 Voidaanko lapselle määrätä muu huoltaja, jos lapsen vanhemmat eivät kykene tai ovat haluttomia toimimaan lapsensa huoltajina?

Jos lapsen terveys tai henki vaarantuu vanhemmasta johtuvista syistä (vanhemman tahallisen käytöksen tai laiminlyönnin takia) tai jos vanhempi käyttää väärin oikeuksiaan tai ei pidä huolta lapsesta ja valvo häntä ja siten vaarantaa lapsen fyysisen, henkisen tai moraalisen kehityksen, tuomioistuin voi poistaa huoltajuuden kyseiseltä vanhemmalta.

Kun tuomioistuin poistaa huoltajuuden vanhemmalta, se samalla uskoo lapsen huollon yksin toiselle vanhemmalle. Jos huoltajana toimiva vanhempi ei pysty suojelemaan lasta asianmukaisesti vaaroilta tai jos molemmilta vanhemmilta on poistettu huoltajuus, tuomioistuin velvoittaa perhetuomioistuimen sijoittamaan lapsen kodin ulkopuoliseen hoitoon.

4 Kuinka huoltajuudesta päätetään silloin kun vanhemmat eroavat tai muuttavat erilleen?

Vanhemmat, jotka ovat eronneet, jakavat edelleen yhteishuoltajuuden. Vanhempi, jonka luona lapsi asuu, vastaa lapsen hoidosta ja valvonnasta.

Vanhemmat päättävät yhdessä asioista, jotka voivat vaikuttaa merkittävästi lapsen kehitykseen. Vanhempien väliset erimielisyydet ratkaisee perhetuomioistuin, ellei laissa muutoin säädetä. Vanhempien yhteishuoltajuus päättyy, jos vanhemmat keskinäisellä sopimuksella päättävät tai tuomioistuin päättää, että vain toinen vanhemmista toimii vastedes lapsen huoltajana.

5 Jos vanhemmat pääsevät sopimukseen lapsen huoltajuudesta, miten sopimus saadaan oikeudellisesti sitovaksi?

Silloin kun vanhemmat tekevät sopimuksen vanhempainvastuusta ja noudattavat sitä vapaaehtoisesti, sopimukselle ei tarvita viranomaisen tai tuomioistuimen hyväksyntää.

6 Jos vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lapsen huoltajuudesta, mitä muita keinoja asian ratkaisemiseksi on tuomioistuin käsittelemään lisäksi?

Erimielisyydet ratkaisee perhetuomioistuin. Jos perhetuomioistuin ei pysty ratkaisemaan vanhempien erimielisyyksiä tai jos sen ratkaisua ei noudateta, vanhempien on vietävä asia alueellisesti toimivaltaiseen alioikeuteen.

7 Jos vanhemmat vievät asian oikeuteen, mistä lapseen liittyvistä asioista tuomari voi päättää?

Jos vanhemmat vievät asian oikeuteen, he hakevat joko yhteis- tai yksinhuoltajuutta. Tämän lisäksi tuomari päättää tarvittaessa muun muassa elatukseen ja asuinpaikkaan liittyvistä kysymyksistä. Yksinhuoltajana toimiva vanhempi vastaa lapsen huollosta, mihin kuuluu myös oikeus toimia lapsen puolesta henkilö- ja varallisuussuhteita koskevilla asioissa ja oikeus päättää lapsen asuinpaikasta. Molemmilla vanhemmilla on velvollisuus ja oikeus säilyttää henkilökohtainen suhde ja suora yhteys lapseen. Edellä mainittu on voimassa myös silloin, kun lapsi ei asu perheensä tai toisen tai molempien vanhempiensa luona. Muualla kuin lapsensa kanssa samassa taloudessa asuvalla vanhemmalla on oikeus saada tietoja lapsestaan, erityisesti lapsen kehityksestä, terveydestä, koulumenestyksestä, mielenkiinnon kohteista ja elinolosuhteista. Lapsen huoltajuutta koskevat vanhempien erimielisyydet olisi ratkaistava lapsen etu huomioon ottaen ja lapsen mielipidettä kuullen, jos lapsi kykenee sen ilmaisemaan.

8 Jos tuomioistuin päättää, että huoltajuus kuuluu yksin toiselle vanhemmista, tarkoittaako tämä, että hän saa päättää kaikista lasta koskevista asioista kysymättä toiselta vanhemmalta?

Vanhemmalla, joka toimii yksinhuoltajana, on kaikki huoltajalle kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet. Vanhemmilla on velvollisuus huolehtia lapsestaan kykyjensä ja taloudellisen tilanteensa mukaan. Tämä isän ja äidin velvollisuus on voimassa siihen saakka, kunnes lapsi kykenee huolehtimaan itsestään.

Lapsen elatusvelvollisuus on voimassa myös silloin, kun lapsi asuu muualla kuin perheensä luona tai toisen vanhempansa luona.

Kun tuomioistuimet päättävät yksinhuoltajuuden myöntämisestä, ne ottavat huomioon asiaan liittyvät olosuhteet, toisin sanoen sen, kumman vanhemman luona lapsi elää hakemuksen jättämishetkellä ja kumpi vanhempi vastaa lapsen päivittäisestä huollosta. Lapsella on oikeus säilyttää henkilökohtainen suhde ja suora yhteys molempiin vanhempiin (tapaamisoikeus). Molemmilla vanhemmilla on velvollisuus ja oikeus säilyttää henkilökohtainen suhde ja suora yhteys lapseen. Muualla kuin lapsensa kanssa samassa taloudessa asuvalla vanhemmalla on oikeus saada tietoja lapsestaan, erityisesti lapsensa kehityksestä, terveydestä, koulumenestyksestä, mielenkiinnon kohteista ja elinolosuhteista. Yksinhuoltajuuden myöntäminen vanhemmalle ei tarkoita sitä, että toinen vanhempi menettää lapsen huoltoa koskevan oikeutensa.

9 Jos tuomioistuin päättää, että vanhemmilla on yhteishuoltajuus, mitä se käytännössä merkitsee?

Silloin kun vanhemmilla on yhteishuoltajuus, kumpikin voi toimia lapsensa puolesta henkilö- ja varallisuussuhteita koskevilla asioissa. Vanhemmat tekevät päätökset yhdessä kaikista lapsen kehitystä koskevista kysymyksistä.

10 Minkä tuomioistuimen tai viranomaisen puoleen tulee kääntyä, jos halutaan laittaa lapsen huoltoasia vireille? Mitä muodollisuuksia tähän liittyy ja mitkä asiakirjat hakemukseen tulee liittää?

Lapsen huoltajuutta ja tapaamisoikeutta koskevat hakemukset toimitetaan lapsen asuinpaikan tuomioistuimeen. Vanhempien rekisteröidyn asuinpaikan katsotaan olevan myös lapsen asuinpaikka lapsen huoltajuutta ja tapaamisoikeutta koskevia hakemuksia käsiteltäessä. Jos vanhempien rekisteröidyt asuinpaikat sijaitsevat eri hallintoalueilla, lapsen asuinpaikaksi katsotaan sen vanhemman rekisteröity asuinpaikka, jonka luona lapsi asuu. Jos lapsen vanhemmilla tai lapsella ei ole rekisteröityä asuinpaikkaa, lapsen asuinpaikkana pidetään vanhempien asuinpaikkaa.

Hakemus on jätettävä Latvian siviiliprosessilain 128 §:n mukaisesti. Hakemukseen liitettävät asiakirjat on ilmoitettu Latvian siviiliprosessilain 129 §:ssä. Hakemukseen voidaan liittää myös perhetuomioistuimen asiaa koskeva lausunto.

11 Mitä menettelyä näissä asioissa sovelletaan? Onko kiireellisiä tilanteita varten erityistä menettelyä?

Siviiliasioiden oikeudenkäyntimenettelystä säädetään Latvian siviiliprosessilaissa. Tuomioistuin käsittelee lapsen oikeuksien ja lapsen edun suojelemiseen liittyvät asiat kiireellisinä. Tuomioistuin pyytää perhetuomioistuimen lausuntoa lapsen huoltajuuden myöntämiseen, lapsen hoitoon ja tapaamisoikeuteen liittyvissä asioissa. Tuomioistuin kutsuu lapsen edustajan oikeudenistuntoon ja pyytää häntä selvittämään lapsen mielipiteen, jos lapsi kykenee sen ilmaisemaan ikänsä ja kehitystasonsa puolesta.

Tuomioistuin käsittelee siviiliasiat julkisissa istunnoissa lukuun ottamatta muun muassa lasten huoltajuutta ja tapaamisoikeutta koskevia asioita. Alaikäisten edun vuoksi asia tai osa siitä voidaan käsitellä suljettuina ovin asianosaisen perustellusta pyynnöstä tai tuomioistuimen harkinnan mukaan.

Osapuolet voivat esittää tuomioistuimelle perustellun pyynnön asian käsittelemiseksi kiireellisenä, minkä jälkeen tuomioistuin tutkii pyynnön.

Tuomioistuin voi jommankumman osapuolen pyynnöstä päättää, että päätökset tai päätöksen osat, jotka koskevat lapsen elatusta tai liittyvät lapsen huoltajuus- ja tapaamisoikeusasioihin, on pantava täytäntöön välittömästi.

Tuomioistuin voi jommankumman osapuolen pyynnöstä tehdä päätöksen väliaikaisen elatusavun maksamisesta. Väliaikaista elatusapua maksetaan siihen saakka, kunnes tuomioistuin tekee varsinaisen päätöksensä.

12 Myönnetäänkö oikeudenkäyntikuluihin oikeusapua?

Taloudellista tukea oikeusapua varten voi hakea henkilö, joka on lainsäädännössä vahvistetulla menettelyllä todettu vähätuloiseksi tai vähävaraiseksi.

Taloudellista tukea oikeusapua varten voi hakea myös henkilö, joka äkillisesti (luonnonkatastrofin, ylivoimaisen esteen tai muiden hänestä itsestään riippumattomien olosuhteiden vuoksi) joutuu sellaiseen taloudelliseen tilanteeseen, ettei hän pysty puolustamaan oikeuksiaan, tai joka joutuu kokonaan valtion tai kunnan huollettavaksi (jäljempänä "erityistilanteessa olevat henkilöt").

Tuomioistuin tai tuomari voi asianomaisen henkilön perustellusta pyynnöstä tarkastella hänen taloudellista tilannettaan ja vapauttaa tämän maksamasta oikeudenkäyntikuluja tai alentaa niitä, keskeyttää määrättyjen oikeudenkäyntikulujen maksamisen tai jakaa maksut eriin.

Siviiliprosessilain mukaisesti hakijat vapautetaan lapsen elatusavun perintää koskevien oikeudenkäyntikulujen maksamisesta.

13 Voiko lapsen huoltoa koskevaan päätökseen hakea muutosta?

Tuomioon voi hakea muutosta yleisen menettelyn mukaisesti tekemällä valituksen (aluetuomioistuimeen) tai hakemalla muutosta kassaatiotuomioistuimelta (korkeimmalta oikeudelta).

14 Joissain tapauksissa lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa täytyy hakea tuomioistuimelta tai toiselta viranomaiselta. Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Tuomioistuimen antamat päätökset on pantava täytäntöön sen jälkeen, kun ne ovat saaneet oikeusvoiman, tai heti, mikäli ne on julistettu heti täytäntöönpanokelpoisiksi.

Haastemiehet vastaavat tuomioistuimen päätösten täytäntöönpanosta.

15 Millä tavoin tulee menetellä, jos halutaan, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön tässä jäsenvaltiossa?

Ulkomaisten tuomioistuinten päätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano on Latviassa uskottu tuomioistuimille.

Ulkomaisten tuomioistuinten päätökset tunnustetaan ja pannaan täytäntöön siviiliprosessilaissa vahvistetun menettelyn ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003, annettu 27 päivänä marraskuuta 2003, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoja ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta) mukaisesti.

Päätöksen täytäntöönpanoa koskeva hakemus toimitetaan alueellisesti toimivaltaiselle alioikeudelle, joka on toimivaltainen sen henkilön vakituisen asuinpaikan alueella, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, tai lapsen, johon täytäntöönpano liittyy, vakituisen asuinpaikan alueella. Tuomari käsittelee täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevan hakemuksen hyväksymisen tai hylkäämisen yhden tuomarin kokoonpanossa. Tuomari tekee ratkaisunsa hakemuksen ja sen liitteiden perusteella 10 päivän kuluessa hakemuksen toimittamisesta. Asianosaisia ei kutsuta kuultavaksi.

16 Minkä tuomioistuimen puoleen tulee tässä jäsenvaltiossa kääntyä, jos halutaan vastustaa sitä, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan? Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Ulkomaisten tuomioistuinten tekemän päätöksen tunnustamista voi vastustaa hakemalla muutosta ensimmäisen asteen oikeuden päätökseen lähettämällä yksittäisen muutoshakemuksen aluetuomioistuimelle. Aluetuomioistuimen tekemään päätökseen voi hakea muutosta lähettämällä yksittäisen muutoshakemuksen korkeimman oikeuden senaatille.

Osapuoli, jonka rekisteröity asuinpaikka tai, jos sellaista ei ole, asuinpaikka sijaitsee Latviassa, voi toimittaa yksittäisen muutoshakemuksen 30 päivän kuluessa siitä, kun jäljennös päätöksestä toimitettiin tiedoksi. Sen sijaan osapuoli, jonka rekisteröity asuinpaikka tai, jos sellaista ei ole, asuinpaikka sijaitsee muualla kuin Latviassa, voi toimittaa kyseisen hakemuksen 60 päivän kuluessa siitä, kun jäljennös päätöksestä toimitettiin tiedoksi.

17 Mitä lakia tuomioistuin soveltaa lapsen huoltoa koskevassa oikeudenkäynnissä silloin kun lapsi tai osapuolet eivät asu tässä jäsenvaltiossa tai kun he ovat eri maiden kansalaisia?

Latvia noudattaa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehtyä Haagin yleissopimusta toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa sekä Latvian tasavallan ja Venäjän federaation, Ukrainan, Valko-Venäjän tasavallan, Uzbekistanin tasavallan, Kirgisian tasavallan ja Moldovan tasavallan kahdenvälisiä sopimuksia oikeusavusta.

Päivitetty viimeksi: 09/07/2019

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.